FARVERGADE 7

NÆSTVED

MATR.NR. 181

ARKÆOLOGISK UNDERSØGELSE

PROJEKT MIDDELALDERBYEN
&
NÆSTVED MUSEUM
NÆM 81:100

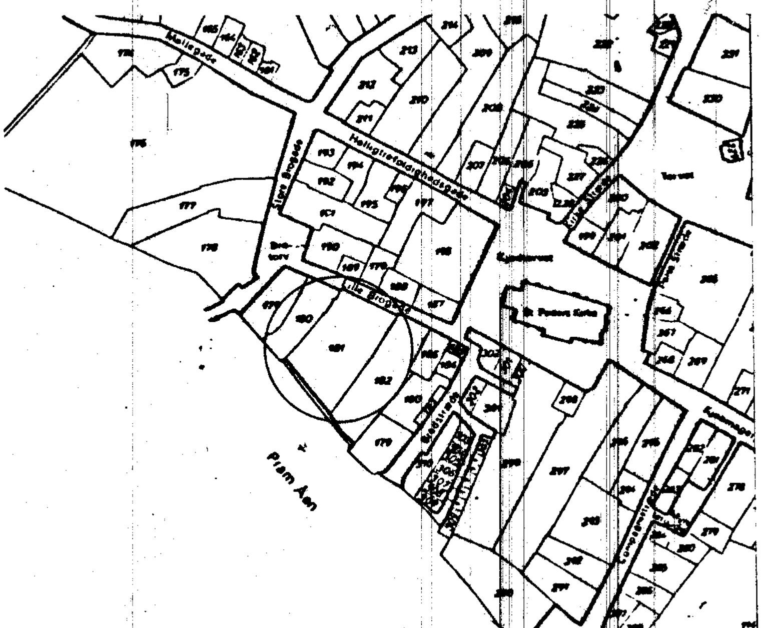

NÆSTVED MUSEUM 1982

Farvergade 7
matr.nr. 181
Næstved bygrunde
Sct. Peders sogn
Tybjerg herred
Storstrøms/Præstø amt

Arkæologisk undersøgelse juni - september 1981.

Beretning.

Indhold:

Beretning ved Per Bugge Vegger (PBV)
og Lennart S. Madsen (LSM) s. 2
Beretning ved Palle Birk Hansen (PBH) s. 11
Sammenfattende udtegning af faser (PBH) s. 17
Oversigtsplan, matr.nr. 181 (PBH) s. 18
Udgravningsmandskab s. 19
Fotoliste (PBH) s. 20
Fortegnelse over plan- og snit-tegninger (PBV-LSM) s. 21
Lagprotokol (PBV-LSM) s. 22
Matrix over lag (PBV-LSM) s. 28

Baggrund

I perioden 09.06. - 14.08.1981 blev der foretaget en arkæologisk undersøgelse i haven til Farvergade 7, Næstved. Desuden blev der i perioden umiddelbart efter foretaget en opfølgende udgravning ved museumsinspektør Palle Birk Hansen.

Udgravningen foranledigedes og betaltes af projekt "Middelalderbyen" under Statens humanistiske Forskningsråd med støtte fra Næstved kommune.

For at undersøge teorien: "Det ældste Næstved må søges syd og sydvest for Skt. Peders kirke, nær ved den gamle kirke og forbindelsesleddet over Susåen ved Brogade" (Andersen, Åge m.fl.:10 byer, p.63, Moesgård 1980), besluttede man at udnytte den mulighed for en udgravning, der lå i, at en større grund mellem Farvergade og åen skulle udlægges til have. Samtidig ville der eventuelt blive mulighed for at sætte tidligere udgravninger i området ind i en større sammenhæng.

Deltagere

I udgravningen deltog stud.mag. Per Bugge Vegger (09.06.-14.08.) og stud.mag. Lennart S.Madsen (22.06.-07.08.). Maskingravningen blev udført af entreprenør Christian Flensburg. Desuden modtog man stor hjælp af amatørarkæolog Frederik Klestrup.

og skoleelev Morten Jørgensen.

Herudover medvirkede museumsinspektør Palle Birk Hansen og konservatorelev Karen Urth.

Udgravningsmetode

Moderne opfyld og store dele af den øvre kulturjord blev lagvis fjernet med rendegraver. Ved oprensning af konstruktioner og ved udgravningen af ovnene blev der benyttet graveske. Resten blev gravet med skovl.

Målesystem

Som målesystem valgtes den vestre kant af den store grøft som X-akse, voksende mod nord, og vinkelret på denne en Y-akse, voksende mod vest. Grøftens nordvestre hjørne benævntes (100/100).
NB. Der er uoverens i x/y angivelser på planerne. V.E.T.

Fixpunkt

Som fixpunkt valgtes nordvestre hjørne af trappestenen ved indgangen til Farvergade 7 (i porten). Dette punkt ligger 5,05 m o.h. (udmålt 25.11.1982 ved 2 målinger fra G.I.-punkt 9018, Skt. Peders kirkes vestgavl, 110 cm fra SV-hjørne, 78 cm over terræn, kote 10,55 m o.h. - 1. måling = 5,06 m o.h., 2. måling = 5,04 m o.h.).

Tegninger

Alle tegninger er udført i målestok 1:20, bortset fra enkelte profiltegninger ved ovnene, der er udført i målestok 1:10.

Fotografier

Der blev taget sort-hvide fotografier og farve-dias, begge typer i format 6 x 6.

I princippet er der taget en optagelse af hver type for hvert motiv.

Se fotoliste.

Felterne

Felt I

Som første felt åbnedes en nord-syd orienteret grøft sydligst i haven, vinkelret på Havnegade (Susåen).

Denne 6 m lange og 1 m brede maskingravede grøft, der efterhånden nåede en dybde af ca. 3 m, styrtede sammen før profiltegning og fotografering var udført.

Da fylden kun indeholdt genstande fra 19. og 20. årh., måske bortset fra bunden, der, især i de to sydligste m, bestod af større marksten med en del trækul imellem, besluttedes det ikke at genåbne feltet.

Felt II

F + D 1-3 og T I

Nord for felt I åbnedes en ca. 6 m lang og 1 m bred nord-syd-orienteret grøft. Også denne maskingravedes ned til undergrund.

Sydligst i feltet fandtes en nyere tids brolægning (N) og nordligst middelalderlige kulturlag.

De "manglende" middelalderlige kulturlag i felt I og felt II's sydlige del kan skyldes, at et nu nedrevet bryggeri på stedet havde dybe kældre.

Felt III

På grund af de interessante kulturlag i felt II's nordlige del, besluttedes det at forlænge dette felt mod nord op mod Farvergade.

Denne nye grøft fik ikke helt samme retning som de to tidligere, da udgraverne måtte tage hensyn til kloakker i området og til den stående bygning, Farvergade 7.

Den i første omgang 1 m brede maskingravede grøft blev ikke gravet til undergrund, da der hurtigt viste sig bl. a. en velbevaret brolægning (Y).

På grund af disse velbevarede konstruktioner blev det besluttet at foretage en mere vidtgående udgravning på tomten end oprindeligt planlagt. Felt III blev derfor udvidet fra 1 til 2,8 m's bredde.

Gennemgang af felt III

Undergrunden (BF) bestod af lysgul sand. Over dette var der et tykt lag lysbrun, meget sandet muld (BE) i hvilket fandtes en del vikingetidskeramik og smedeslagger.

Eneste konstruktion i dette lag var en kogegrube (EK) (D 57, T 5 og T 13), hvorfra der blev udtaget en termoluminiscens-prøve.

Over (BE) var der et endnu tykkere lag (BD) bestående af gråsort sandet muld (formuldet gødning) indeholdende bl. a. Østersø-keramik. Umiddelbart over (BD) lå et tyndere lag (BN) bestående af mørk, sandet muld med trækul, der også indeholdt Østersø-keramik.

Herover fandtes en del højmiddelalderlige affaldslag. I disse lag lå sydligst i feltet teglovnene og nordligst i feltet en formodet rest af en syldstensrække med nordfor liggende brosten (AX).

Herefter, i 1500-tallets begyndelse, optræder den første egentlige bebyggelse i feltet med syldstenene (AE) og trappen (AF) og en vej (Y), der fører hen over feltet.

Af sene 1500- og 1600-tals lag, blev der kun fundet brønden (AÅ)

med dennes fyld (BA) og et udsmidslag fra den såkaldte "Laurits Pottemager" omkr. 1580 (AÆ). Dennes keramik optrådte desuden som løsfund i flere af de omrodede øvre lag.

De øvre kulturlag var bortgravede eller omrodede, og tomten opfyldt med sand og byggematerialer. Dette er evt. sket i forbindelse med nedrivningen af det 1600-tals hus, der stod på tomten til 1971 (Kayser, K.: "Et ganske almindeligt hus i Næstved". I Bech, N. m.fl. red.: "Arkitekturstudier tilegnede H. H. Engqvist" p. 51-52, Kbh. 1979).

Konstruktioner

Teglovne

F + D 19, 32-41 og T II, VII, X-XI, XV-XXI og XXIII.

Indenfor felt III's sydlige del fandtes rester af to teglovne. Den yngste var sandsynligvis delvis ødelagt ved anlæggelsen af vejen (Y), og den ældste var hovedsageligt beliggende uden for feltets østlige afgrænsning.

I den yngste ovn var bunden velbevaret, og det var muligt at få et klart indtryk af ovnens konstruktion. På adskillige afretningslag, bl.a. (CO), tildels bestående af ældre ovnkonstruktioner, var ovnen bygget op, således at den havde fald mod syd-vest. På afretningslaget var - pakket i ler (BX) - lagt en oval stenbrolægning (BY). Oven på denne lå et tykt lag ler (BW), hvis overflade var hårdtbrændt. Denne ovnplade er senere repareret med et tyndt lag jord (BV), hvorpå var lagt et gulvlag bestående af munkesten (BU).

(BW) har gået jævnt over i ovnkappen, der må have bestået af en lerklinet grenkonstruktion, at dømme efter de rester af brændt lerklining, der fandtes.

Der fandtes ingen spor af askegruber, men indfyringen må have været i syd-vest at dømme efter ovnens fald mod denne retning.

Den ældste ovn kunne ses som adskillige gulvlag (DF), alle bestående af hårdbrændt ler, i feltets østprofil.

Fra (DF) eller en helt tredie ovn stammer de glaserede fejlbrændte munke-nonner i lag (CH).

Der blev udtaget arkæomagnetiske-prøver fra lag (BU) og to termoluminiscens-prøver fra lag (BR).

I lag (CI)=(CY) direkte under ovnene fandtes en mønt fra Erik Menved (1286-1319), og i lag (BT) blev fundet glaserede kandeskår. Ovnene må derfor have virket engang i perioden ca. 1286-1350.

Selvom dette ikke kan bevises, er udgraverne ikke i tvivl om, at der tæt på feltet, primært øst herfor, må findes flere ovne. Herpå tyder de meget store mængder ler, brændt og ubrændt, der fandtes i feltets sydlige del.

Syldstensrække med brosten

F + D 23-26 og T VI, XII.

I lag (AM) fandtes rester af en formodet syldstensrække (AX), idet de største sten i konstruktionen tildels lå ovenpå hinanden. Nord for og i umiddelbar tilknytning til disse sten lå en del sten, udgørende en rest af en brolægning. Den store niveauforskel mellem "syldstenene" og brolægning skyldes sikkert, at konstruktionen var lagt over gruben (BB) samt et generelt fald i området, der kunne iagttages i alle lagene.

Hus (syldsten og kældertrappe)

F + D 16, 23-26 og T III-IV, IX, XII.

Nordligst i feltet fandtes NØ-hjørnet af et hus, der i øvrigt ligger vest for felt III. Af huset fandtes syldsten i øst-væggen og hjørnet af nord-væggen (AE). Nordligst i øst-væggen fandtes en trappe (AF). Husets konstruktion kunne ikke påvises, dog peger de store syldsten i retning af et større bindingværkshus.

Syldstenene, hvoraf kun et skifte var bevaret, var lagt i leret muld.

Trappen, der var velbevaret, bestod af fire trin, idet hvert af disse afgrænsedes af større marksten. Selve trinene var brolagte. Som fundament under trappen var der lagt to store, plane og spaltede marksten, der samtidig udgjorde kældergulvets begyndelse (T XII). Som randsten for trappen var sat meget store marksten lagt i en lerblandet pakning (BG).

Fyldet (AG) i kælderen bestod af en stor mængde ubrugte (uden mørtelspor) munke-nonner blandet med ler.

Vej

F + D 15-18 og T II-III, VI-VII, IX-X.

Tildels oven på husets byggelag (DM) og (BP) var der anlagt en brolagt vej (Y) med kraftig fald mod syd. Denne brolagte vej var specielt velbevaret midt i feltet og sluttede sig til trappen (AF) via en brolægning (AW)(T IX). Hus og vej fungerede samtidigt, idet (AW) og (Y) var anlagt på samme sandlag (AU). Vejens nøjagtige bredde kunne ikke fastslås, men sandsynligvis midt i den var der en rendesten, hvis kanter bestod af større marksten (TX)

Tolkningen af (Y) som en vej/stræde begrundes i det kraftige fald, der forekommer udgraverne utænkelig på en gårdsplads.

Brønd

F + D 19, 34 og T X, XV.

Som yngste konstuktion i felt III fandtes en cirkulær brønd i dets sydlige del.

De øverste bevarede dele af brønden bestod af munkesten og marksten lagt i ler og mørtel (AÅ). Længere nede i brønden bestod siderne af forrådnede trærester i en konstruktion, der ledte tankerne hen på

en genanvendt tønde.

Fylden (BA) bestod for den øverste meters vedkommende af næsten ren kalk og længere nede af muld og brokker. Fylden indeholdt 1600-tals keramik.

Brønden var gravet ned gennem vejen (Y).

Beretning for afsluttende fase

I direkte fortsættelse af det udgravningsarbejde, som blev finansieret ved en bevilling fra Statens humanistiske Forskningsråd på ialt 60.000 kr. og udført af stud. mag. Per Bugge Vegger og stud. mag. Lennart S. Madsen for projekt "Middelalderbyen", afsluttedes undersøgelsen i Farvergade 7 af Næstved Museum ved en bevilling fra Næstved Kommune på 10.000 kr.

Museumsinspektør Palle Birk Hansen ledede denne afsluttende fase med deltagelse af Jakob Hemmingsen og Jens Peter Bonde.

Feltet kunne lukkes endeligt 9. september 1981 efter endt undersøgelse. Denne sidste kampagne omfattede færdig-gravningen af de nedre lag (BD), (BE), (EC) og (ED) samt dele af lag (CC) i den søndre ende af felt III. Ligeledes opmåling af begge grøftens snitvægge for de undersøgte partiers vedkommende.

Vigtigste supplement til PBV og LSM's beretning er, at den vikingetidige keramik i (BE), omtalt som indlejret i øvre del af (BE), var indlejret i hele lag (BE).

I overgangen fra (BE)-kulturlaget til undergrunden fandtes en del oldtids-flint. De vikingetidige aktiviteter havde dog ødelagt alle oldtidskonstruktioner, hvis der overhovedet har været sådanne.

Udover den tidligere omtalte kogegrube (EK) fandtes længere mod syd i felt III en større koncentration af ildskørnede marksten, iblandet trækul (ED), tolket som udkantsområdet i et vest for felt III liggende ildsteds/kogegrube-anlæg. Keramikken i (ED) stammer fra 900-årene som (BE)-keramikken.

Sammenfatning med vejledende dateringsrammer

Se udtegning af faser i 1:200.

Oldtid

En vis aktivitet i ikke nærmere definerede perioder af oldtid har sat sig spor i området i form af flint-sager, fundet lige over undergrunden. Arten af aktiviteterne kan ikke fastslås.

900 - 1000

Et 20 - 60 cm tykt kulturlag (BE) i bunden af hele det 2,8 x 19 m store felt III leverede et stort antal skår af grov, tykvægget vikingetidskeramik, dateret foreløbigt til 900-årene, (der er ingen sikre vidnesbyrd om spor fra 800-årene). I laget fandtes ligeledes randskår af Menkendorf-keramik, dateret i Pommern til perioden 800-1000, i Danmark foreløbigt til 900-årene, (Niels Knud Liebgott: "Keramik fra vikingetid og middelalder", Nationalmuseet 1978, p. 13). I bunden af laget lå dels en kogegrube (EK), dels randområdet til et ildsteds/kogegrube-anlæg (ED).

Det er ikke muligt at fastslå status for den bebyggelse, som har afsat dette kraftige kulturlag. I denne sammenhæng må der dog lægges vægt på det faktum, at der faktisk er et så kraftigt kulturlag med keramik fra 900-årene, idet det er første gang, vikingetidslag er konstateret i Næstved under sikre stratigrafiske iagttagelsesforhold. (Det

skal nævnes, at en gravning lige vest for 81:100 i 1974 ved Arkæologiklubben i Næstved, har leveret lignende skår, som efter hvad vi nu kan se, må stamme fra (BE)-horisonten. Fundet findes i Næstved Museum, NÆM 74:414. Se oversigtsplan). Bevaringsforholdene i bunden af felt III er så dårlige, at der ikke er bevaret organisk materiale, ligesom metalsager forefindes i slet tilstand. Der er dog fundet metalsager, således en del klinknagler og et enkelt interessant kombineret beslagspænde. Laget har også leveret slagger fra metaludvinding.

Man kan ikke på grundlag af det lille, smalle undersøgelsesområde afgøre, om det påtrufne lag stammer fra en bymæssig bebyggelse, fra en storgård eller en anden agrarbebyggelse. Interessant er det imidlertid, at kulturlaget fra (1000)-1100-årene, hvor Næstved nævnes i skriftlige kilder som en bebyggelse med torvefunktion, på dette sted ikke adskiller sig kvalitativt fra vikingetidslaget.

Konkluderende må vi derfor på det eksisterende grundlag sige, at det bysamfund, som før 1250 får købstadsstatus og som i 1135 har torvefunktion, bygger direkte på aktiviteter i 900- og 1000-årene. Nye undersøgelser må så afklare arten af disse aktiviteter. Hertil kræves flere og gerne større udgravninger i Farvergade-kvarteret, et område, hvor der stadig er gode muligheder for at placere udgravningsfelter.

1000 -1200

Et 20 - 90 cm tykt kulturlag (BD) i hele felt III, direkte over vikingetidslaget, leverede et stort antal skår af Østersø-keramik uden indblanding af yngre keramiktyper.

Der er ikke konstateret konstruktioner i dette lag, der ligesom det underliggende lag må tolkes som primært affaldslag fra en bebyggelse i området.

1200 - 1300

Et 30 - 40 cm tykt kulturlag (CC) i hele felt III leverede et

stort antal skår, dels af Østersø-type, dels af rød- og gråbrændt keramik, den rødbrændte med udvendig blyglasur.

Nordligst i feltet fandtes et parti brolægning (AO), og øst herfor en stor grube (BB).

1300 - 1350

Ovnanlæg, i tilknytning hertil fejlbrændte teglsten med glasur. En Erik Menved-mønt umiddelbart under ovnene giver en terminus post quem for ovnene. Formodentlig samtidig er et ovnkompleks med mindst 5 faser sydvest for felt III på matr. 181, undersøgt og efterladt in situ af Nationalmuseet i 1976. (NM 2. 778/76, NÆM 76:300. Se oversigtsplan). Nordligst i felt III fandtes en formodet syldstensrække (AX) med nordfor liggende brosten.

1350 - 1550

Indenfor denne dateringsramme forekommer dels middelalderlige udsmidslag, dels hushjørnet (AE)-(AF) med trappe til kælder og den øst herfor liggende brolægning (Y). Hus og brolægning må stamme fra 1400-årene eller første halvdel af 1500-årene.

Af interesse er det, at begge konstruktioner ligger lidt skråt i forhold til Farvergade og matrikelskel, hvilket tyder på senere ændringer i området.

1550 - 1600

Midt i den østlige del af felt III fandtes en affaldsdynge (AÆ) fra den velkendte, såkaldte "Laurits Pottemager". Det i denne omgang påtrufne materiale omfatter fejlbrændte kakler og fliser, bl.a. en "Judith"-kakkel og liljefliser, de sidste med tinglasur. Denne pottemager har arbejdet i årtierne omkring 1580. Materialer fra pottemageren er tidligere påtruffet på matr. nr. 182 (NÆM 64:201) og matr. nr. 181, østlige del (1927). (Kai Uldall: " Et tilløb til fajancefremstilling

i renæssancetiden". Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1934, p.44-54).

1600 - 1700

I denne periode anlægges brønden (AÅ), genfyldt med affald fra 1600-årene. I denne periode må endvidere det i 1971 nedrevne bindingsværkshus med udkraget 1.sal være bygget parallelt med nuværende Farvergade.

Palle Birk Hansen

Palle Birk Hansen
museumsleder

Udgravningsmaterialet og dokumentationsmaterialet forefindes på Næstved Museum, journal nr. NÆM 81:100.

NÆM 81:100

Udtegning af faser
med vejledende dateringsrammer
Mål 1:200 24.11.82 PBH

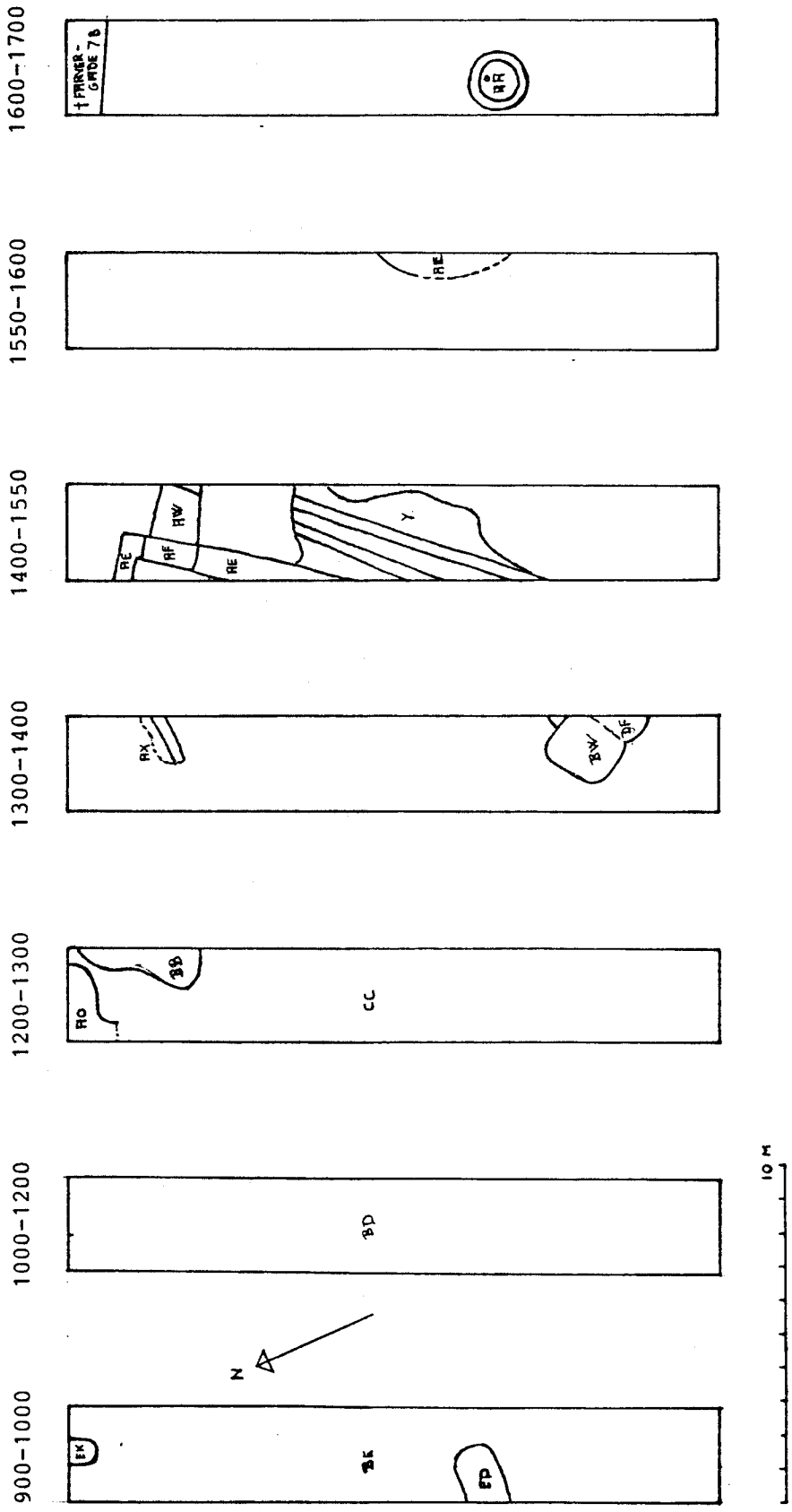

NÆSTVED MUSEUM

NÆSTVED - FARVERGADE
MATR. NR. 181

OVERSIGT, MÅL 1:200 (A3)

NÆM 72:662
NÆM 74:414
NÆM 76:300
NÆM 81:100

PBH 82

S 18

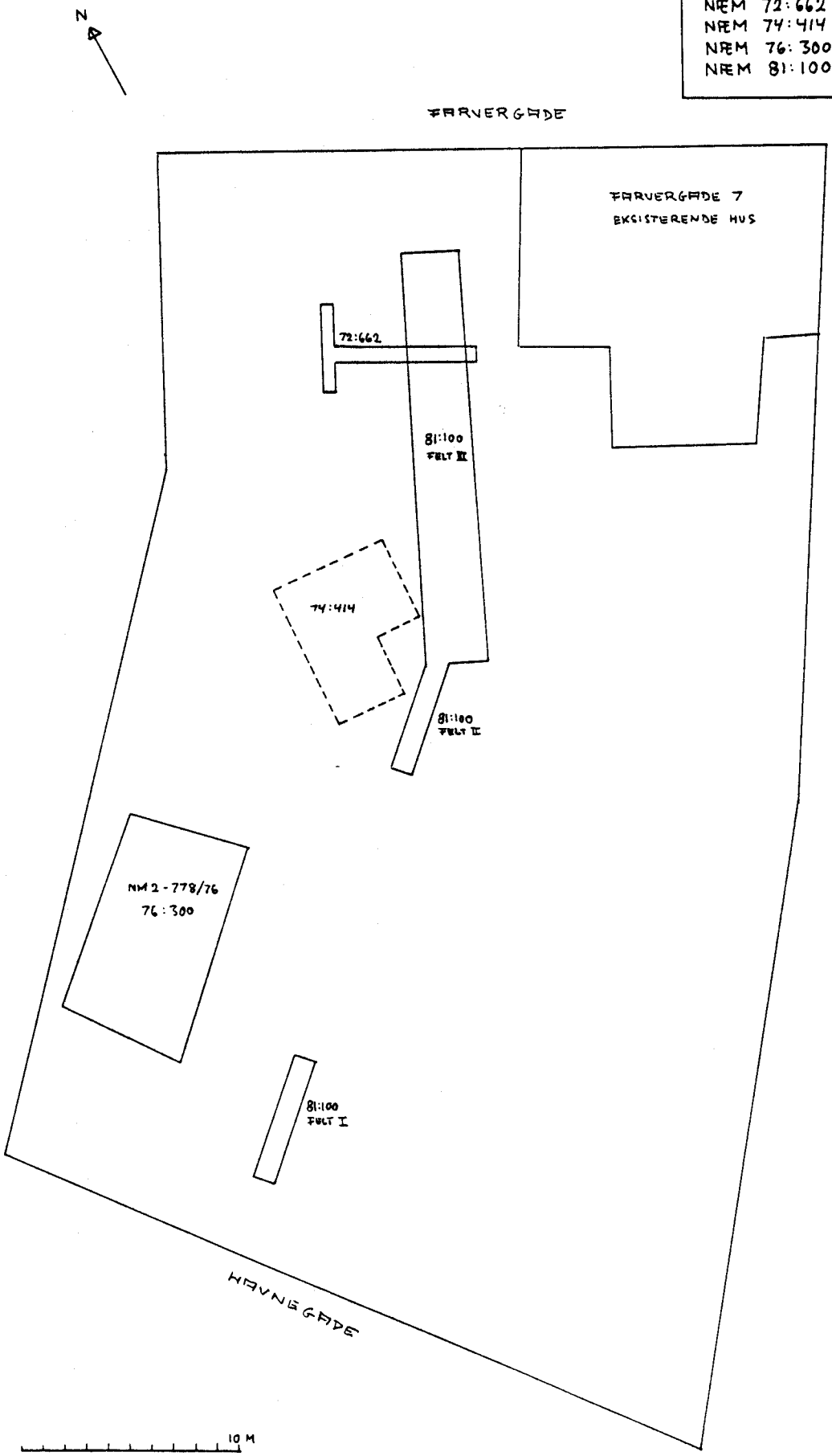

Udgravningsmandskab

Faguddannede	stud.mag.	Per Bugge Vegger
	stud.mag.	Lennart Secher Madsen
	museumsleder	Palle Birk Hansen
Andre	fotograf	Jens Olsen
	arbejdsmand	Jens Peter Bonde
	arbejdsmand	Jakob Hemmingsen
	entreprenør	Christian Flensburg
	amatørarkæolog	Frederik Klestrup
	skoleelev	Morten Jørgensen
Konservering	konservatorelev	Karen Urth

Udgravningen blev præsenteret for Næstveds offentlighed ved en særudstilling fra oktober 1981 på Næstved Museum. Udstillingen bar titlen: "Farvergade 7 i 1000 år".

Fotoliste

F 1	D 1	Felt II	fra SØ	
F 2	D 2	Felt II	fra NØ	
F 3	D 3	Felt II	fra S	brolægning (N)
F 4	D 4	Felt III	fra N	hushjørne (AE, AF, AW)
F 5	D 5	Felt III	fra SØ	-
F 6	D 6	Felt III		nordprofil
F 7	D 7	Felt III		vestprofil
F 8	D 8	Felt III		vestprofil
F 9	D 9	Felt III		østprofil
F 10	D 10	Felt III		østprofil
F 11	D 11	Felt III		østprofil
F 12	D 12	Felt III		østprofil
F 13	D 13	Felt III		vestprofil
F 14	D 14	Felt III		vestprofil
F 15	D 15	Felt III	fra SØ	brolægning (Y)
F 16	D 16	Felt III	fra Ø	oversigt (AE, AF, AW, Y)
F 17	D 17	Felt III	fra NØ	oversigt (Y)
F 18		Felt III	fra S	oversigt (Y)
F 19	D 19	Felt III	fra NV	brønd (AÅ) og ovne
F 20	D 20	Felt III		østprofil
F 21	D 21	Felt III		vestprofil
F 22	D 22	Felt III		vestprofil
F 23	D 23	Felt III	fra N	(AE, AF og AX)
F 24	D 24	Felt III	fra SØ	-
F 25	D 25	Felt III	fra SV	-
F 26	D 26	Felt III	fra V	-
F 27		Felt III		østprofil
F 28		Felt III		vestprofil
F 29		Felt III		nordprofil
F 30	D 30	Felt III	fra NØ	oversigt

NÆM 81:100

Fotoliste

F 31	D 31	Felt III	fra S	oversigt
F 32	D 32	Felt III	fra S	ovne
F 33	D 33	Felt III	fra NØ	ovne
F 34	D 34	Felt III	fra NV	ovne
F 35	D 35	Felt III	fra NØ	ovne
F 36	D 36	Felt III	fra S	ovne
F 37	D 37	Felt III	fra V	ovne
F 38	D 38	Felt III	fra NV	ovne
F 39	D 39	Felt III	fra SØ	ovne
F 40	D 40	Felt III	fra N	ovne
F 41	D 41	Felt III	fra N	ovne
F 42	D 42	Felt III		vestprofil
F 43	D 43	Felt III		østprofil
F 44	D 44	Felt III		østprofil
F 45	D 45	Felt III		vestprofil
F 46	D 46	Felt III		vestprofil
F 47	D 47	Felt III		østprofil
F 48	D 48	Felt III	fra SV	oversigt
F 49		Felt III		vestprofil
F 50		Felt III		vestprofil
F 51		Felt III		vestprofil
F 52		Felt III		vestprofil
F 53		Felt III		østprofil
F 54		Felt III		østprofil
F 55		Felt III		østprofil
F 56		Felt III		østprofil
	D 57	Felt III	fra V	kogegrube (EK) på undergrund (BF)
	D 58	Felt III	fra S	oversigt

LAGPROTOKOL.

A : Muld, ler, sand og murstensbrokker.
B : Ler og murstensbrokker.
C : Brændt ler.
D : Muld med trækul. (Felt II).
E : Mørtel og sand. (Felt II).
F : Muld med trækul. (Felt II).
G : Mørtel og sand. (Felt II).
H : Muld iblandet lidt ler.
I : Muld med ler og trækul.
J : Muld med trækul. (Felt II).
K : Ler. (Felt II).
L : Muld med nævestore sten. (Felt II).
M : Sandet grus. =BF. (Felt II).
N : Brolægning, op til hovedstore sten. (Felt II).
O : Ler med mørtel.
P : Muld med en smule tegl, mørtel og trækul.
Q : Muld med sten, tegl og mørtel.
R : Ler med mange munke-nonner samt mørtel. (Grube med vægge af tynde planker).
S : Sandet ler med muld og trækul.
T : Sandet muld med ler, tegl og sten.
U : Muld med trækul og tegl.
V : Ler med tegl og mørtel.
W : Sandet muld.
X : Muld (gødning).
Y : Brolægning med rendesten. Vej eller stræde.
Z : Sand.
Æ : Sand.
Ø : Ler.
Å : Gråt sand.
AA: Sand.
AB: Mørtel, brokker, sand, ler, muld og trækul.
AC: Ler, munkestensbrokker, trækul, muld og mørtel

AD: Muld med småsten.
AE: Syldsten til trappehus.
AF: Randsten til - og trin i - trappe.
AG: Ler med mange ubrugte munke-nonner.
AH: Muld.
AI: Sandet muld med tegl og grus, fyld i NÆM 72:662, gravning ved F. Michelsen 1972.
AJ Leret muld med sand.
AK: Mørtel med teglbrokker.
AL: Brændt ler, trækul og muld.
AM: Muld.
AN: Brændt ler (i BC).
AO: Muld med håndstore sten (i BC).
AP: Ler.
AQ: Ler, trækul og muld.
AR: Flere tynde lag af trækul, mørtel og brændt ler.
AS: Sand. Heri flere lag af leret muld.
AT: Gråt sandet lag med munkesten og trækul.
AU: Sand, hvori brolægning Y og AW er lagt.
AV: Gråt, sandet lag, nedgravning til vandrør af bly.
AW: Brolægning til trappen AF.
AX: Brolægning? Lagt i AM.
AY: Gråt sandet lag med trækul og munkesten.
AZ: Sand og ler.
AÆ: Leret muld med sten, munkesten og fejlbrændt keramik. "Laurits Pottemager".
AØ: Moderne nedgravning med bl.a. plastic. (Ikke i profil; se T. IX).
AÅ: Brønd. Foroven dannet af munkesten og marksten lagt i ler og mørtel. Længere nede dannet af træ (tønde?). (Ikke i profil; se T. X).
BA: Opfyld i brønd. Ca. den øverste m bestod af næsten ren kalk. Herunder var fylden muld og brokker. (Ikke i profil; se T. X).
BB: Grube. Leret fedtet muld med knogler og trækul.
BC: Muld med mørtel, knogler, trækul, askestriber, sten; fast og hård struktur. (Indeholder AN og AO).

BD: Sandet muld. Næsten sterilt, gråsort lag. (Uden mørtel, tegl eller knogler). Indeholder mange østersøskår.

BE: Lysbrun, meget sandet muld med knogler, aske og tørveaskelinser, der overvejende er koncentreret i lagets øvre del, hvorfor laget bliver lysere mod bunden. Vikingetids-skår fandtes i lagets øvre del. På T. XXIX deles laget i BE1: mørk, fedtet muld med knogler og trækul og BE2: lys, gråbrun sandet muld med lyse sandpartier.

BF: Lysgul sand. Undergrund.

BG: Lerblandet pakning omkring AE og AF.

BH: Leret muld med tegl, trækul og mørtel. =BM.

BI: Linse af smuldrede kogesten med trækul. (I BD).

BJ: Sort, fedtet muld med trækul og tegl.

BK: Brændt ler. Udjævnet ovnkappe.

BL: Hvidt sand.

BM: = BH.

BN: Mørk, sandet muld med trækul.

BO: Sten, funktion ukendt.

BP: Sandet, leret muld, grålig farve, med trækul og tegl.

BQ: Rent gul ler.

BR: Rødbrændt lerklining. Sammenstyrtet og udjævnet ovnkappe. Termoluminiscens-prøve.

BS: Mørtel med lidt sand.

BT: Trækul og lerklining.

BU: Helt cintrede munkesten fra øverste gulvlag i ovn. Flere indsendt til arkæomagnetisk måling, og derfor kun stiplet på T. XXI.

BV: Ganske tyndt, leret, muldet lag.

BW: Tykt lag af brændt ler. Overfladen glat og hårdtbrændt. Gulv i ovn

BX: Mindre hårdbrændt ler (end BW).

BY: Brolægning i bunden af ovnen.

BZ: Leret muld.

BÆ: Leret muld med teglstenssmuld.

BØ: Gråt, leret, muldet lag med trækul.

BÅ: Brændt ler. =CÅ.

CA: Trækul. =CØ.

CB: Leret muld med trækul og gult ler. Laget er diffust, sammenrodet: formodentlig udsmid.

CC: Muld med trækul. På T. XXIV udskilt i 2 lag: CC og CC2 - uden at forskellen beskrives.

CD: Brolægning. (I CC). (Ikke i profil; se T. XVIII).

CE: Muld med trækul og ler, med mange lerklumper.

CF: Trækul.

CG: Gråsort lerlag med muld, meget trækul, en del lerklining, knogler samt en smule tegl.

CH: Gråbrunt, sandet ler med teglbrokker, trækul, lerklining og fejlbrændte glaserede munke-nonner.

CI: = CY.

CJ: Mørkt, leret muldlag med trækul og knogler.

CK: Gråt, leret muldlag med trækul, mørtel og knogler. =DH.

CL: Lettere brændt ler.

CM: Ler med trækul.

CN: Lettere brændt ler.

CO: Muld med ler, trækul og knogler.

CP: Lettere brændt ler med lidt mørtel.

CQ: Trækul.

CR: Brændt ler med lidt trækul og mørtel.

CS: Gråt, let fedtet muld med trækul.

CT: Lyst gulligt ler med tegl.

CU: Gråt ler med muld og trækul.

CV: Sandet ler med mørtel og tegl.

CW: Mørkebrunt, sandet, fedtet muld.

CX: Brændt lerklining med tegl og trækul.

CY: Lysegråt til gråt, fedtet, sandet muld med trækul, tegl og ler. =CI.

CZ: Gult ler.

CÆ: Brunt, sandet ler.

CØ: = CA.

CÅ: = BÅ.

DA: Trækul

DB: Ler med trækul og knogler.

DC: Letbrændt, gråbrunt ler med små pletter af rødbrændt ler.

DD: Udgår.

DE: Grå- og rødbrændt lerklining og trækul.

DF: Flere gulvlag i ovn. Sikkert reparationslag. For beskrivelse af enkelte lag, se T. XIX.

DG: Trækul.

DH: = CK

DI: Nyere fundament af kampesten.

DJ: En række af sten (granit og flint) lagt i DK under ovn. (Ikke i profil; se T. XXII).

DK: Ler, som DJ er lagt i. (Ikke i profil; se T. XXII).

DL: Ler, brændt og ubrændt, med linser af muld iblandet trækul og lidt teglstenssmuld. I laget flere sten lagt som brolægning eller fundament (udflydt fra BW). (Se T. II og T. 16a).

DM: Næsten kompakt lag af teglstykker og grus. Byggelag.

DN: Muld, gødning og trækul. Næsten som X.

DO: Ler med tegl.

DP: Muld med trækul.

DQ: Brændt ler.

DR: Leret lag med muld og trækul.

DS: Ler med kridt og småsten.

DT: Ler.

DU: Mørtel. NB, se lag DW.

DV: NB, se lag DW

DW: Gult ler. (Ifølge T. XXIII er DV og DW: ler adskilt af trækul, således også gravebogen. På T. XXIV er "DU: Mørtel" forsvundet og ændret til "DU: Gult ler", hvilket dækker DV og DW på T. XXIII. På T. XXIV er DV og DW ikke benyttet. I matrixen er T. XXIV fulgt).

DX: Leret muld med trækul.

DY: Fedtet muld. Nedgravning til DZ.

DZ: Fundament (til bryggeri?). Kampesten.

DÆ: Fedtet, leret muld. Grube? Gulspættet af ler.

DØ: Udgår.

DÅ: Brændt ler med trækul.

EA: Opblandet gul ler med tegl, trækul, kridt/kalk, sten og rødbrændt ler. Grube. (Ikke i profil; se T. XXVI).

EB: Ren gul ler.

EC: Mellembrun sandet muld med mange sten.

ED: Trækul med hvidbrændt flint.

EE: Tørveaske over trækul.

EF: Gråt, leret muld med trækul, teglstumper og mørtel/kalk.

EG: Brun, leret muld med trækul, teglstumper og lerklumper.

EH: Brændt ler med trækul. (Ikke i profil; se T. XV).

EI: Muld blandet med mørtel. (Ikke i profil; se T. XV).

EJ: Muld. (Ikke i profil; se T. XV).

EK: Kogegrube. Fladbundet oval grube med trækul. Deri ildskørnede sten. (I BE). Termoluminiscens-prøve.

EL: Brændt ler.

EM: Nedgravning til brønd AÅ. Sort leret muld med trækul. (Ikke i profil; se T. XV).

EN: Meget spættet, leret lag med trækul, tegl og brændt ler. (Ikke i profil; se T. XV).

EO: Mørk, grå ler med trækul.

EP: Gråbrun, opblandet muld.

EQ: Ingen beskrivelse (se T. IV).

MATRIX:

Kun de lag der kan iagttages i profilen er medtaget i matrix'en.

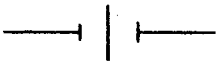 = De to lag kan ikke forbindes.

= De to lag er ens.

= Der kan ikke bestemmes nogen tidsmæssig følge mellem de to lag. De opfattes som "samtidige", eller indeholdt i hinanden.

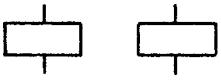 = At de to lag optræder side om side pa matrix'en er rent praktisk. Nogen sammenhæng kan ikke udledes.

Kommentar: En sammenhæng mellem lagene BL, BM og BØ eksisterer, men kan ikke nærmere bestemmes på grund af det store profilskred i felt III's østprofil.
BO er i matrix'en placeret i den yngste mulighed, idet der også er en mulighed for, at den er placeret ovenpå AU og dermed samtidig med Y.
På grund af 2 forskellige tegnere på T. XXIV kan DJ og DK på T. XXII ikke bestemmes i profilen.

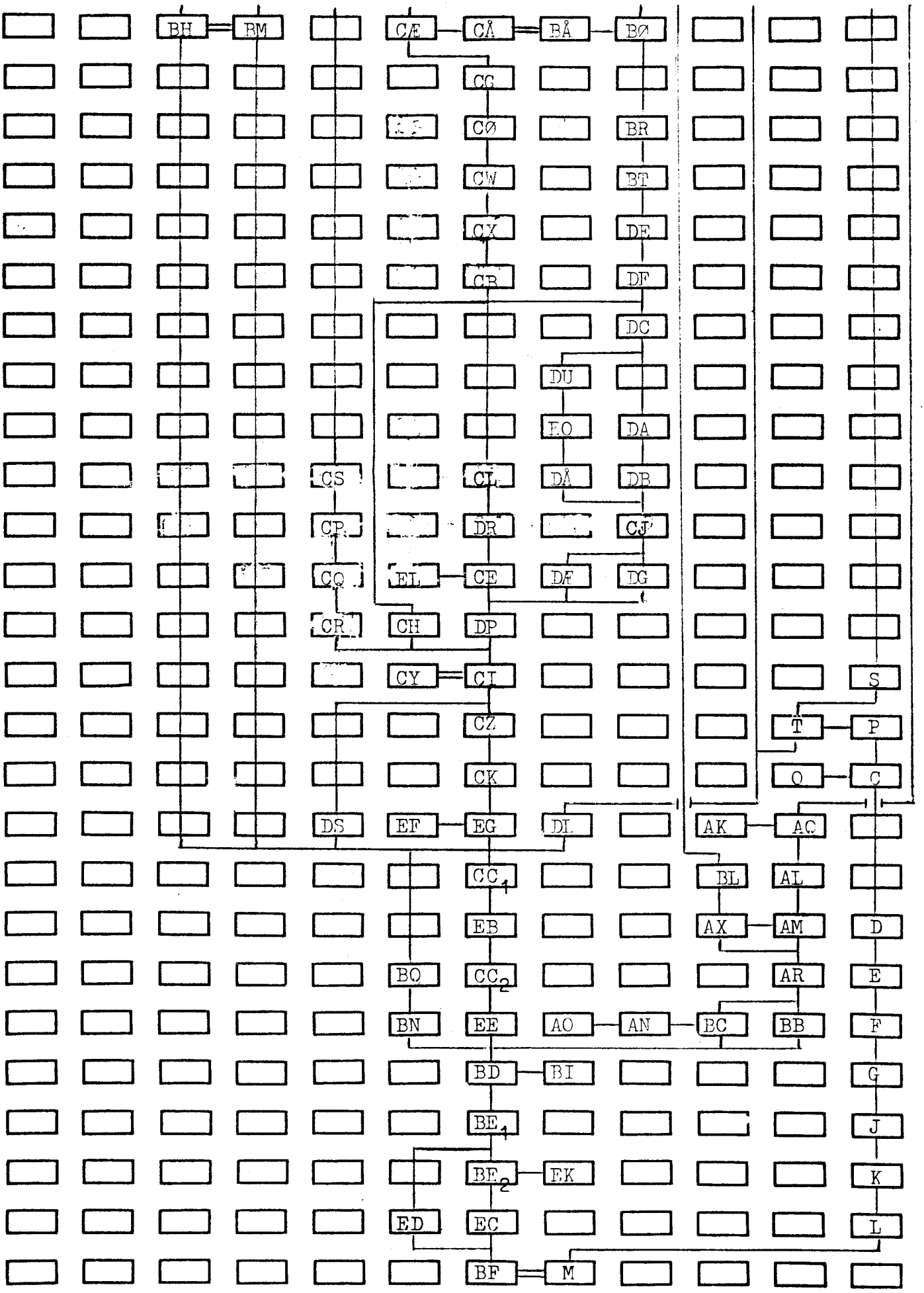

UNDERGRUND.

Harris Matrix

TITLE MATRIX FOR HELE UDGRAVNINGEN. FELT II + III Date

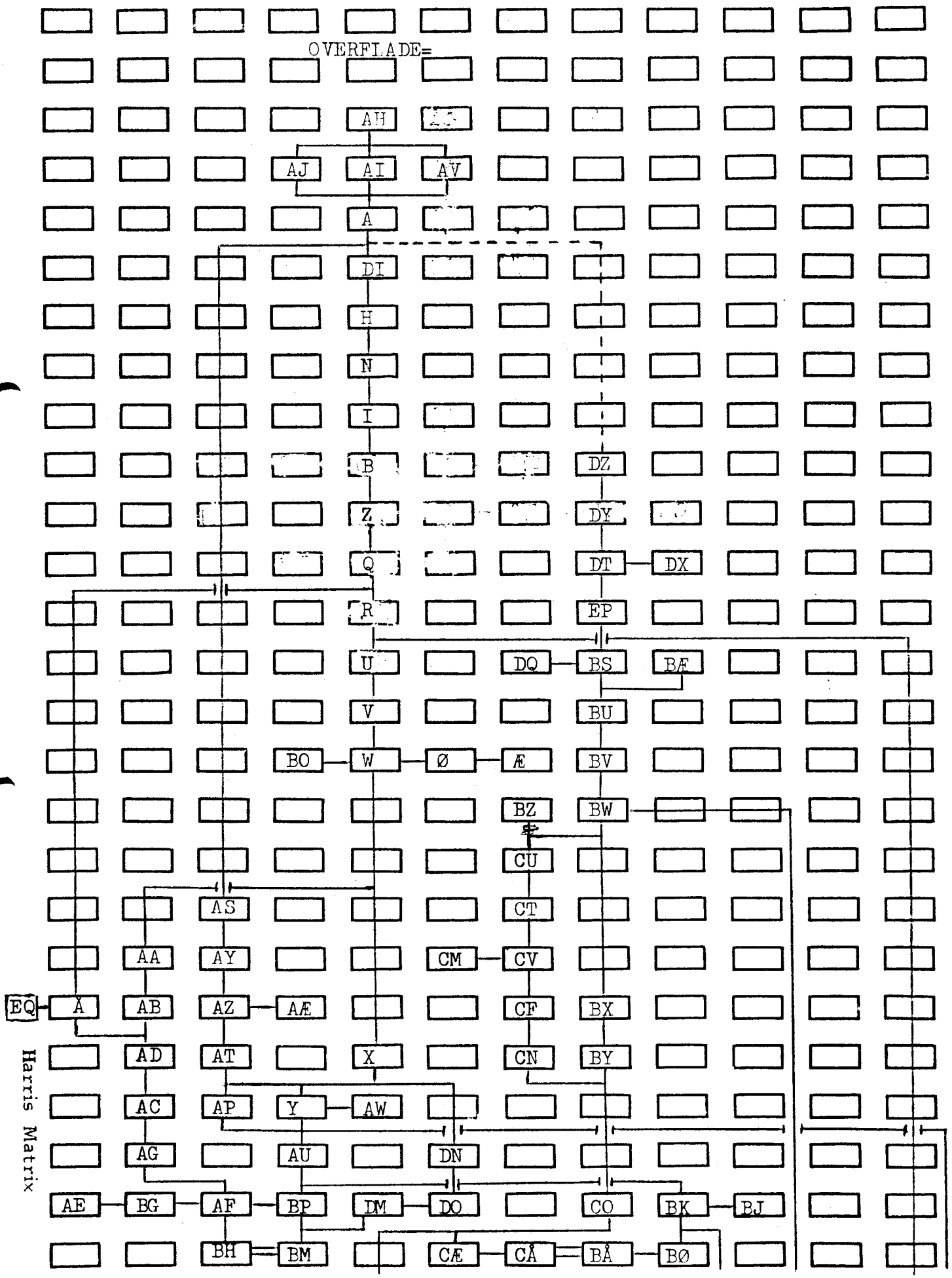

TITLE MATRIX FOR HELE UDGRAVNINGEN: FELT II+ III. Date

NORDISK LABORATORIUM FOR
TERMOLUMINESCENS-DATERING
Forsøgsanlæg Risø – 4000 Roskilde
Tlf. 02 - 37 12 12 – Telex 43116

Dato 15.10.1985
Deres ref.
Vor ref. VM/PR

MODTAGET 17 OKT. 1985

Museumsinspektør
Palle Birk Hansen
Næstved Museum
Ringstedgade 4
4700 Næstved

Kære Palle Birk Hansen.

Vi har nu afsluttet målingerne af prøverne fra Farvergade 7. Vi har målt på keramikprøven fra laget BE og har foretaget nye målinger på tre sten fra vikingetidsgruben. Den sten jeg fik fra lag BE kunne desværre ikke bruges. Resultaterne er anført i tabellen nedenfor.

Risø TL nr.	Materiale	Anlæg	TL-datering
R-842601	Keramik	Lag BE	450 e.Kr. ± 100 år
R-842603	Sten	Grube	710 e.Kr. ± 100 år
R-812604	"	"	440 e.Kr. ± 100 år
R-812605	"	"	750 e.Kr. ± 100 år

Vi har ikke målt baggrundsstrålingen for R-842601, så jeg har anvendt den værdi, vi fandt for ovnen i 1981. Dateringerne tyder på, at der har været aktivitet på stedet i germanertid. Jeg håber dette resultat er forenelig med den typologiske indikation.

Med venlig hilsen,

Vagn Mejdahl

Vagn Mejdahl

7. Farvergade, Næstved

The excavation was carried out in 1981 and directed by Per Bugge Vegger, Næstved Museum. Several cultural layers, a kiln and a pit with burnt stones were unearthed (Vegger et al. 1982). Palle Birk Hansen has since submitted two burnt stones from the pit (one of which was insufficiently heated) and ceramics from the lower cultural layer BE, estimated to be Viking Age. Results for these samples and from additional measurements on two stones (R-812604 and R-812605) are given in Tables 12 and 13. The results are identical within the uncertainty and give a mean TL date of 610 AD.

Table 12. Gamma + cosmic and infinite-matrix beta dose rates, U content of grains and fading of feldspars over four weeks for samples from Farvergade 7, Næstved. C = ceramics, S = stones, FK = potassium feldspar, FN = sedium feldspar.

Risø TL no.	Feature	Material	Dose rate (mGy/a) Gamma + Cosmic	Beta	U content (ppm)	Fading 4 weeks
R-842601	Layer BE	C	0.70	3.73	0.36	0.91
R-842603	Pit	S	0.75	5.37	0.42	0.88
R-812604	"	S	0.75	4.72	0.61	0.96
R-812605	"	S	0.75	6.16	0.61	0.90

Vagn Mejdahl 1986

Table 13. TL dating results for ceramics and burnt stones from Farvergade 7, Næstved. C = ceramics, S = stones.

Risø TL no.	Feature	Material	TL age (a)	TL date
R-842601	Layer BE	C	1458	530 AD +/- 90 a
R-842603	Pit	S	1341	640 AD +/- 90 a
R-812604	"	S	1429	560 AD +/- 90 a
R-812605	"	S	1253	730 AD +/- 90 a

Mean value: 1370 +/- 50 *a

Mean TL date: 610 AD +/- 50 *a +/- 90 a

*) Statistial mean error.

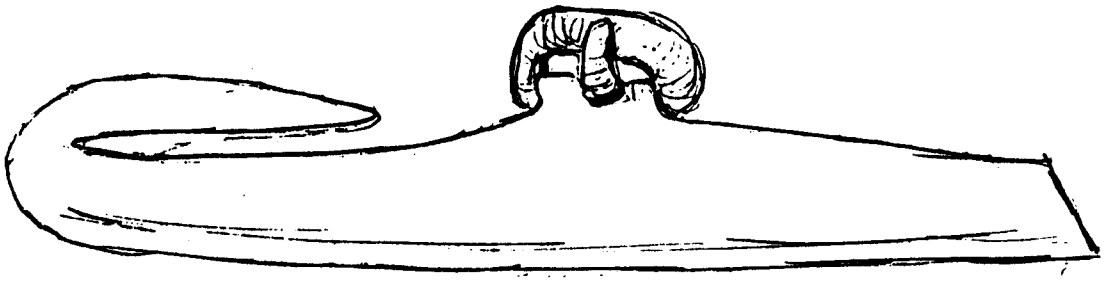

Fig. 1: Fyrstål, 1:1.

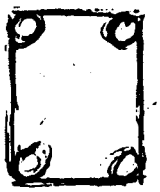

Fig. 2: Rembeslag Ørsnes type C1, 1:1.

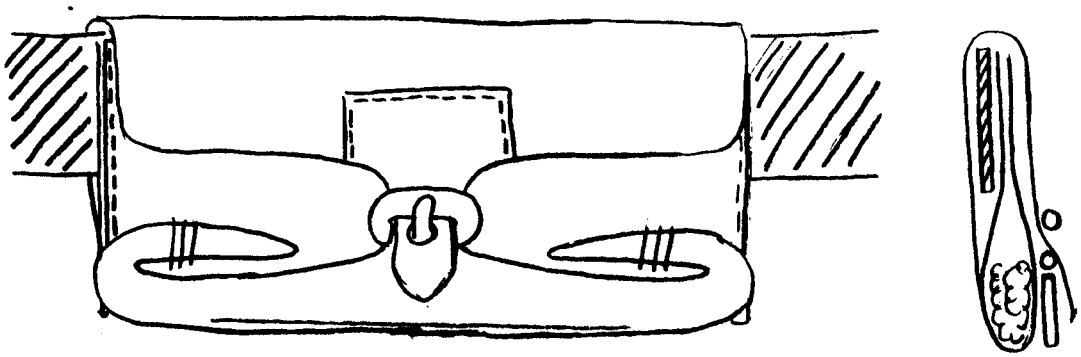

Fig. 3: Rekonstruktionsforslag ud fra Brown 1977.

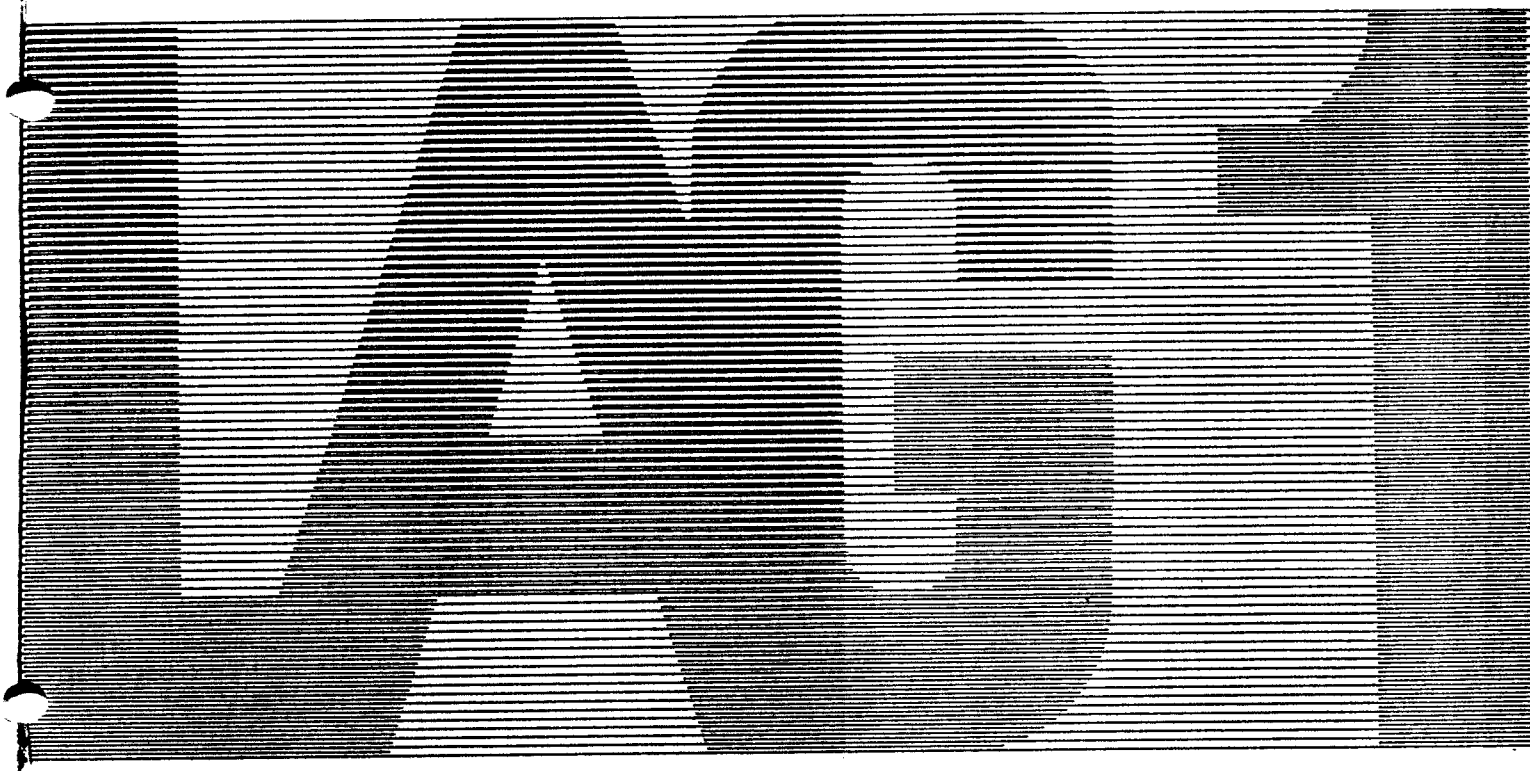

KULTURLAGET

1984

Næstved Museum
Ringstedgade 4
DK - 4700 Næstved
Tlf. (03) 72 08 91